

Temanotat

Etiopia: Reaksjoner ved retur og politisk aktivitet i eksil (sur place)

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

Informasjonen som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

© Landinfo 2015

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

SUMMARY

There is limited specific information about what has happened with Ethiopians who have returned to Ethiopia. Therefore, it is very difficult to give reliable information about what will happen with Ethiopians in exile who may be returned to Ethiopia by force and who are critical to the Ethiopian regime. Landinfo has experienced that the sources are vague and cautious in its statements about what may happen when Ethiopians are returned. The sources we have met differ on what may happen. Landinfo's assessment is that those who will be under the Ethiopian authorities' suspicion are, first and foremost, people they apprehend as a threat and who may mobilize and are prepared to use military force for change.

SAMMENDRAG

Det foreligger begrenset med konkret informasjon om hva som har skjedd med etiopiere som har returnert til Etiopia. Det er derfor svært vanskelig å gi sikker informasjon om hva myndighetskritiske eksiletiopiere som eventuelt blir tvangssendt hjem, vil kunne risikere ved retur til Etiopia. Landinfo har erfart at kildene er vage og forsiktige i sine uttalelser om hva som eventuelt kan skje ved retur og at kildene vi har møtt, ikke har vært samstemte om hva som kan skje. Landinfos vurdering er at det primært er personer som oppfattes som en trussel, som kan mobilisere, og som er villige til å bruke militærmakt for å skape endring, som vil være i myndighetenes søkelys.

INNHold

1. Innledning	5
2. Etiopiere i eksil	5
3. Politisk aktivitet i eksil	6
4. Diasporaen og etiopiske myndigheter	7
4.1 Diasporaen i Norge og etiopiske myndigheter	8
5. Lister og innreisekontroll	9
6. Reaksjoner mot returnerte etiopiere	9
6.1 Retur fra Sudan og Somaliland.....	9
6.2 Tvangsreturer fra vestlige land	10
6.2.1 Retur fra Norge	11
7. Kildenes vurdering av risiko for reaksjoner ved retur	11
7.1 Politisk aktivitet.....	12
7.2 Blogging og journalistisk virksomhet.....	12
7.3 Demonstrasjoner / deltakere og ledere	14
8. Referanser	15

1. INNLEDNING

Dette temanotatet baserer seg primært på møter Landinfo hadde med ulike kilder i Etiopia i november/desember 2014, mars 2012 og oktober 2009. Kildene omfatter blant annet ambassader, menneskerettighetsorganisasjoner, internasjonale NGO-er, representanter for den politiske opposisjonen, etiopiske myndigheter, en representant for kirken og andre relevante informanter i Etiopia. Det er også benyttet informasjon fra åpne kilder.

I mars 2012 hadde Landinfo samtaler med flere enn 30 kilder i Etiopia. I 2014 traff vi 15 ulike kilder. Enkelte av kildene i 2014 var de samme som i 2012. For flere av de lokale kildene var det viktig å være anonyme. Flere av dem, blant annet diplomatildene, arbeider med sikkerhet og politisk oppfølging, og ønsket ikke at deres tilhørighet og posisjon skulle bli kjent. Noen kilder frykter for egen sikkerhet.

Det foreligger noe informasjon om hva som har skjedd med returnerte etiopiere, men erfaringsgrunnlaget er relativt begrenset. Informasjonen som foreligger, er til dels av eldre dato, og til dels lar den seg ikke bekrefte av andre kilder. Det foreligger ikke informasjon om profilen på de som har returnert.

I samsvar med vårt mandat, utarbeider ikke Landinfo risikovurderinger for hva som *kan* skje med en enkelt asylsøker eller en gruppe av asylsøkere etter eventuell retur. Landinfo viderefremidler fakta (altså kunnskap om hva som har skjedd) og vurderinger som er basert på empiri og kildeanalyse. Samtidig *formidler* vi vurderinger foretatt av andre eksperter og kilder, herunder disse kildenes fremtidsrettede vurderinger av hva som *etter deres oppfatning* kan skje ved retur av asylsøkere.

Landinfo har ved nevnte tjenestereiser til Etiopia innhentet synspunkter fra ulike kilder om hvilken risiko eksiletiopiere kan ha for overgrep ved retur. Det har vært vanskelig å få konkrete svar på dette spørsmålet. Flere av kildene Landinfo møtte i Etiopia i 2012, brukte betegnelser som «reaksjoner», «tett overvåkning», «fare» og «problematiske», uten at de definerte nærmere hva de la i betegnelse. Da uttalelsene ikke bygger på konkret kjennskap til hva som har skjedd med etiopiere som har returnert, men på kildenes egne oppfatninger, tilstedeværelse og akkumulerte kunnskap over tid, mente kildene at det var vanskelig å være mer konkrete. I 2014 var enkelte av kildene likevel noe mer tydelige på hva de mente kunne skje, eller ikke ville skje, ved tilbakekomst av etiopiske asylsøkere.

2. ETIOPIERE I EKSIL

Etiopia var aldri kolonisert av Vesten. Landet har derfor svakere historisk og politisk tilknytning til vestlige land enn tidligere koloniserte land har. For etiopiske migranter finnes det ingen naturlige destinasjonsland blant Vestens tidligere kolonimakter, slik det gjør for mange migranter fra andre afrikanske land.

De fleste etiopiere i eksil oppholder seg i nabolandene Somalia, Kenya og Sudan. I Vesten er det primært USA som har en betydelig etiopisk befolkning. I Europa har blant andre Norge, Tyskland og Sverige relativt store etiopiske eksilmiljøer (UNHCR

2010; Terrazas 2007). De første etiopierne som kom til Norge i større antall, kom tidlig på 1970-tallet.¹ Ifølge statistikk av 1. januar 2014 oppholder 7807 etiopiere seg i landet (Statistisk sentralbyrå, telefonsamtale februar 2015).² Av disse har totalt 3779 fått norsk statsborgerskap (Statistisk sentralbyrå, e-post 6. februar 2015).

De første etiopierne som i større omfang søkte beskyttelse i eksil, var regimekritikere under Derg-regimet (1974-1991). Den andre store gruppen var etiopiere som rømte landet etter maktovertakelsen til EPRDF (Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front) i 1991. Etiopiske jøder forlot landet på 1980- og tidlig på 1990-tallet og slo seg ned i Israel (Terrazas 2007).³ Etiopiere som forlot landet etter 1991, tilhørte primært de etniske gruppene oromo og amhara. Et stort antall oromoer rømte landet etter at OLF startet et væpnet opprør mot EPRDF og myndighetene i 1992.

Etter valget i 2005 forlot også mange etiopiere med tilknytning til den opposisjonelle politiske koalisjonen CUD (Coalition for Unity and Democracy)⁴ landet. Mange har dessuten forlatt Etiopia av andre grunner. En rekke akademikere vender ikke hjem etter endt studieopphold i utlandet, og andre forlater Etiopia av økonomiske grunner.

Med implementeringen av antiterrorloven (Anti Terrorism Proclamation) og sivilsamfunnsloven (Charity and Societies Proclamation), som vanligvis kalles NGO-loven, er muligheten for å drive menneskerettighetsarbeid i Etiopia vanskeliggjort. Flere menneskerettighetsorganisasjoner har enten redusert sitt arbeid, eller endret sitt mandat. Flere av Etiopias mest kjente menneskerettighetsaktivister skal ha forlatt landet på grunn av trusler og lever nå i eksil (HRW 2014a).

3. POLITISK AKTIVITET I EKSIL

Etter valget i 2005 fengslet etiopiske myndigheter ledende opposisjonelle. I november samme år ble 193 sivile etiopiere drept i opptøyer. Etiopiere i eksil mobiliserte i etterkant og la betydelig press på myndighetene om å løslate de politiske fangene. Særlig fikk CUD stor oppslutning i eksilmiljøene.

CUDs oppløsning etter valget, og løslatelsen av flertallet av de politiske fangene fra urolighetene i 2005, var med på å endre den politiske tilknytningen blant mange eksiletiopiere. I 2008 ble FDD (Forum for Democratic Dialogue),⁵ også kalt Medrek, etablert i Etiopia. Medrek eksisterer fortsatt, men har etter Landinfos vurdering trolig

¹ Blant de første etiopierne som kom til Norge på 1970-tallet, var det mange med en etnisk-geografisk bakgrunn som etter 1991 ville kategorisert dem som eritreere.

² Av disse er 6217 født i Etiopia, og 1590 født i Norge med to foreldre av etiopisk opprinnelse.

³ Beta Israel, også kjent som etiopiske jøder, har hatt tilhold i området nord for Tana-sjøen i Gonder, Wollo og Tigray. Da Israel lovfestet at alle med jødisk avstamning kunne få opphold i landet, emigrerte store grupper av Beta Israel til Israel.

⁴ CUD, også kalt Kinijit, bestod av fire partier som vant 171 seter i nasjonalformsalingen i 2005. I etterkant av valget gikk koalisjonen i oppløsning.

⁵ FDDs hovedmål var å etablere en enhetlig opposisjon og utarbeide felles politiske mål før valget i 2010. Forumet bestod opprinnelig av åtte partier med bakgrunn i amhara-, oromo- og tigrayregionen, og ble den viktigste flerkulturelle opposisjonen i Etiopia (International Crisis Group 2009, s. 12). I dag består FDD av tre partier. Unity for Democracy and Justice (UDJ) valgte å forlate FDD kort tid før årsskiftet 2014/2015.

relativt marginal oppslutning i Etiopia. Partiet har imidlertid hatt betydelig oppslutning i det etiopiske eksilmiljøet.

I august 2012 ble partiet Semayawi (The Blue Party) etablert. Partiet regnes av mange som det opposisjonspartiet i Etiopia med størst potensial ved valget i mai 2015. Partiet har gjennomført en rekke demonstrasjoner, og flere av disse har blitt stoppet av myndighetene. The Blue Party skal ha tilhengere i diasporaen (samtale med representanter for The Blue Party, september 2013 og desember 2014).

I 2011 ble en rekke opposisjonelle og journalister arrestert i Etiopia. De arresterte ble blant annet beskyldt for å stå i ledtog med terroristgrupper (Amnesty International 2011, s. 11), og 108 personer ble tiltalt under antiterrorloven og/eller straffeloven.⁶ I juni 2011 ble Oromo Liberation Front (OLF), Ogaden National Liberation Front (ONLF), Ginbot 7 (G7), al-Shabaab og al-Qa'ida erklært som terrororganisasjoner av etiopiske myndigheter (Amnesty International 2011, s. 11).

Etiopiske grupper som arbeider for regimeendring ved bruk av militære virkemidler, som OLF, ONLF og G7, har oppslutning i eksilmiljøet. Etiopiske kilder som Landinfo har snakket med i Norge, gir inntrykk av at etiopiere i Norge i særlig grad slutter opp om OLF og G7.⁷

Det er i perioder betydelig aktivitet i den etiopiske diasporaen i Norge. Både de sivile og de militante opposisjonspartiene avholder møter, publiserer materiell og rekrutterer medlemmer. Partiene står også bak demonstrasjoner og sulteaksjoner, og støtter opp om etiopiere som går i kirkeasyl.

4. DIASPORAEN OG ETIOPISKE MYNDIGHETER

Ifølge en diplomatkilde (kilde 6, samtale november/desember 2014), følger etiopiske myndigheter med på hva som skjer i de etiopiske eksilmiljøene, selv om de ikke har kapasitet til å følge med på alt som skjer. Human Rights Watch (HRW 2014b, s. 73) uttaler likeledes at de etiopiske myndighetene følger godt med på hva som skjer av politisk aktivitet i diasporaen, også i Norge. I 2002 etablerte det etiopiske utenriksdepartementet et direktorat med ansvar for diasporaen. Direktoratet er ansvarlig for kontakten mellom myndighetene og diasporaen, og skal også stimulere til økt økonomisk aktivitet i Etiopia, sikre eksiletiopiernes rettigheter i Etiopia og forbedre Etiopias omdømme i utlandet (Terrazas 2007).

Ifølge Trevor Trueman (2011, s. 80-81),⁸ grunnleggeren av The Oromo Support Group, ba etiopiske myndigheter i 2006 ambassadene om å oppdatere en database med informasjon om medlemmer av opposisjonsgrupper. Videre skal ambassadene ha fått i oppgave å forsøke å overbevise opposisjonstilhengere om å reise hjem. Målet skal ha vært å få disse personene fengslet og dømt.

⁶ Tallene varierer. I nevnte Amnesty-rapport (2011) nevnes det 108 medlemmer av opposisjonspartier og seks journalister.

⁷ Se Landinfo temanotat Etiopia: partiet Ginbot 7 (2012), Landinfo respons Etiopia: Oromo Liberation Front (2012), og Landinfo temanotat Oromo i Etiopia: politiske grupper og menneskerettigheter 2005-2010 (2010).

⁸ Dr. Trevor Trueman har studert menneskerettigheter og politisk etiopisk historie siden 1988, og har besøkt Etiopia en rekke ganger.

Etiopiere i diasporaen har hevdet overfor Trueman (2011, s. 79) at representanter for etiopiske myndigheter overvåker deres aktivitet blant annet i Storbritannia og USA. På grunn av deltagelse i opposisjonell aktivitet, frykter de samme etiopierne at deres familier i Etiopia kan bli overvåket, og at det kan bli iverksatt represalier mot dem. Også e-post og vanlig post kan bli kontrollert, ifølge Truemans informanter.

En diplomatkilde Landinfo snakket med i Addis Abeba i oktober 2009, antok at personer med forbindelser til dagens regjeringspartier eller til den etiopiske etterretningstjenesten, følger bevegelsene til medlemmer og sympatisører av OLF, ONLF og de mest regimekritiske delene av amhara-opposisjonen i Norge. Sistnevnte gjaldt særlig partier utgått fra det tidligere CUD, som har tatt til orde for væpnet opposisjon. Landinfos kilde mente imidlertid at medlemmer av CUDs hovedutbryterfløy, Unity for Democracy and Justice (UDJ), ikke er overvåket.⁹ Ifølge en diplomatkilde er det grunn til å anta at situasjonen er tilsvarende i dag (diplomatkilde 4, samtale november/desember 2014).

Ifølge en diplomatkilde (1) Landinfo møtte i 2012, er det viktig å skille mellom lovlig og ulovlig opposisjon i Etiopia. Ettersom UDJ regnes som et lovlig opposisjonsparti, vil UDJ ifølge kilden i mindre grad være i regimets søkelys. Det må imidlertid påpekes at opposisjonspolitikere tilknyttet UDJ, både i diasporaen og i Etiopia, trolig holdes under et visst oppsyn av myndighetene. 14. september 2011 ble blant andre fremtredende UDJ-politikere arrestert på grunn av mistanke om tilknytning til G7. Myndighetene hadde tidligere kommet med advarsler om at medlemmer av UDJ drev med «ulovlige aktiviteter under dekke av lovlig opposisjon» (Landinfo 2012, s. 11). 27. juni 2012 ble de arresterte erklært skyldige, og aktor la ned påstand om livstid. Dom falt 13. juli 2012, og det ble avsagt fengselsdommer fra åtte år til livstid (Maasho 2012).

4.1 DIASPORAEN I NORGE OG ETIOPISKE MYNDIGHETER

En sentral etiopisk opposisjonell i Norge hevdet i møte med Landinfo (Oslo, april 2009) at etiopiske myndigheter får kunnskap om det etiopiske miljøet i Norge gjennom personer som har kontakt med den etiopiske ambassaden i Stockholm. Kilden understreket at det er usikkert hvor detaljert informasjonen er. Vedkommende hevdet videre at den etiopiske ambassaden og myndighetene i Etiopia mener å vite at en gruppe prominente opposisjonelle oppholder seg i Norge.

Som tidligere nevnt, uttaler Human Rights Watch (HRW 2014b, s. 73) at de etiopiske myndighetene følger godt med på hva som skjer av politisk aktivitet i diasporaen, også i Norge.

Det er Landinfos inntrykk at myndighetene i Etiopia har informasjon om personer tilknyttet opposisjonspartier i eksil, og at de får informasjon om eksilmiljøet i Norge blant annet gjennom ambassaden i Stockholm. Trolig gjelder dette særlig informasjon om etiopiere som aktivt støtter politisk militante grupper, og som etiopiske myndigheter oppfatter som en politisk og sikkerhetsmessig risiko. Det vil primært si OLF, G7 og ONLF. Hva som gis av informasjon, og hvordan informasjonen brukes, kjenner ikke Landinfo til.

⁹ UDJ ble opprettet i august 2008 av Birtukan Medeksa, en ledende opposisjonspolitiker i Etiopia. UDJ samler støtte blant alle de etniske gruppene i landet og har en pan-etiopisk profil. UDJ arbeider for regimeskifte ved bruk av demokratiske virkemidler.

5. LISTER OG INNREISEKONTROLL

Ifølge kilder Landinfo møtte i Etiopia i 2009, sender etiopiske ambassader rapporter til det etiopiske utenriksdepartementet om politisk aktivitet i eksil. Lederen for en sentral etiopisk organisasjon (samtale oktober 2009) anså det som sannsynlig at slik informasjon blir formidlet videre til dem som kontrollerer innreise og utreise på flyplassene. Immigrasjonsoffiserene på flyplassene har ifølge denne kilden lister over ettersøkte personer, men kilden hadde ingen formening om hvor mange som var registrert, eller hvor sannsynlig det var at en oversikt over ettersøkte tilfalt de ulike lokale forvaltningskontorene. En kilde Landinfo snakket med i 2014 (diplomatkilde 4, samtale november/desember 2014), mente at det var grunn til å anta at situasjonen er tilsvarende i dag. Men det ligger i sakens natur at det er vanskelig å få sikker informasjon om dette.

Også diplomatkilder Landinfo møtte i Addis Abeba i mars 2012 (kilde 1, 2, 3) hevdet at immigrasjonsmyndighetene i Etiopia trolig har lister på flyplassen Bole i Addis Abeba over ettersøkte etiopiere i diasporaen. Dette kan imidlertid vanskelig dokumenteres da man ikke har tilgang på informasjon fra immigrasjonsmyndighetene om dette. En diplomatkilde (2) hevdet at det fantes såkalte «alert lists» på flyplassen, men kjente ikke til hvem som stod på listen.

I henhold til en diplomatkilde Landinfo møtte i Addis Abeba i oktober 2009, var det de mest profilerte opposisjonelle eksiletiopierne som stod på lister over ettersøkte etiopiere ved flyplassen i Addis Abeba. Ifølge Etiopia-eksperten Günter Schröder (sitert i Trueman 2011, s. 81),¹⁰ er det imidlertid også mulig at etiopiere som i eksil har hatt en begrenset og tilfeldig tilknytning til den politiske opposisjonen, blir rapportert til en sentral database i Addis Abeba.

6. REAKSJONER MOT RETURNERTE ETIOPIERE

6.1 RETUR FRA SUDAN OG SOMALILAND

Det foreligger noe, i hovedsak eldre informasjon, knyttet til retur til Etiopia fra nabolandet Sudan og fra Somaliland.

Ifølge en eldre rapport fra Amnesty International (2007) ble 15 etiopiere tvangsreturnert til Etiopia fra Sudan i 2007. Flere av disse personene skal ha vært tilknyttet OLF. Amnesty fryktet at de ville forsvinne eller bli fengslet uten lov og dom, men kunne ikke bekrefte at dette hadde skjedd.

I en rapport fra 2009 viser Human Rights Watch (HRW 2009, s. 42-44) til at flere etiopiere ble returnert fra Somaliland de foregående årene. Dette er ifølge organisasjonen personer etiopiske myndigheter mistenker for å ha forbindelser til væpnede opposisjonsgrupper. Av rapporten fremgår det ikke hva som har skjedd med de returnerte, men HRW (s. 44) anser det som sannsynlig at personer som

¹⁰ Günter Schröder er historiker og antropolog. Han har hatt nær kontakt med politiske ledere i Etiopia siden 1975. Han har hatt en rekke lengre opphold i landet siden 1983 og var stasjonert i Etiopia i perioden fra 1993 til 2000. Schröder var del av det tyske UD's observatørkorps ved valget i 1992.

mistenkes å være medlemmer av OLF eller ONLF, vil bli fengslet og/eller torturert ved retur til Etiopia.

Ifølge Human Rights Watch (HRW 2012) ble 20 etiopiere returnert fra Somaliland i desember 2011. Samtidig blir det hevdet, uten noen form for dokumentasjon, at tidligere returnerte er satt i varetekt (detained) av myndighetene i Etiopia. Det er ikke kjent hva slags bakgrunn de returnerte i desember 2011 eventuelt hadde.

Solidarity Committee for Ethiopian Political Prisoners (SOCEPP 2012)¹¹ skriver i en pressemelding i mars 2012 at dusinvis av etiopiske flyktninger hadde blitt deportert til Etiopia fra Sudan, og at de deretter ble fengslet, forsvant eller ble drept. Når deporteringene eventuelt fant sted, er ikke nærmere dokumentert.¹²

6.2 TVANGSRETURER FRA VESTLIGE LAND

Få etiopiere er blitt tvangsreturnert til Etiopia fra vestlige land. Landinfo kjenner ikke til profilen til de returnerte. Vi vet for eksempel ikke om de returnerte har oppgitt at de har vært politisk opposisjonelle eller om de eventuelt hadde utført kriminelle handlinger i mottagerlandet før uttransportering.

Ifølge en godt orientert diplomatkilde Landinfo møtte i Addis Abeba i 2009, returnerte Storbritannia 60 etiopiere i 2008. I 2009 returnerte Storbritannia et betydelig lavere antall etiopiere uten pass, mot deres vilje. Kilden var ikke kjent med at returnerte etiopiere skal ha blitt fengslet eller utsatt for andre alvorlige reaksjoner ved retur.

Selv om antallet tvangsreturnerte er lavt, er det altså enkelte land som har gjennomført tvangsreturer av etiopiere (Diplomatilder 3 og 4, samtaler i Addis Abeba mars 2012). Blant annet hevdet kildene at USA returnerte 80 etiopiere i 2011 og at Tyskland hadde returnert to eller tre personer siden juli 2011. Det er imidlertid knyttet usikkerhet til tallene som presenteres om tvangsretur. Representanter for vestlige land som har tvangsreturnert personer til Etiopia, kjente ikke til reaksjoner fra myndighetene, verken ved ankomst eller senere.

Kilder Landinfo snakket med i Etiopia i mars 2012 og november/desember 2014, uttalte at de ikke kjente til fengslinger av eller overgrep/alvorlige reaksjoner mot returnerte asylsøkere (Diplomatilder 1, 2, 4 og 5, samtaler i Addis Abeba mars 2012; diplomatkilde 4, samtale november/desember 2014). En diplomatkilde (4) i Etiopia har forespurrt det han kaller «immigrasjonsnettverket av vestlige ambassader i Addis Abeba» om de kjente til at returnerte etiopiere har opplevd problemer med myndighetene etter tilbakekomst. De syv landene som responderte på forespørselen, svarte alle benektende på spørsmålet. Noen kilder har påpekt at om fengslinger, overgrep og tortur av returnerte hadde skjedd, ville de trolig fått informasjon om det (Diplomatkilde 1; Leder av internasjonal NGO; Etiopisk leder og oromo, samtaler i Addis Abeba mars 2012).

¹¹ Solidarity Committee for Ethiopian Political Prisoners (SOCEPP) er en kanadisk NGO etablert i 1998 for å bekjempe menneskerettighetsbrudd i Etiopia.

¹² SOCEPP sier ingen ting om de deportertes bakgrunn eller tilhørighet, men nevner i en parentes at Major Atanaw Wassie døde i forvaring da han ikke fikk tilgang på medisin. Også Amnesty International (2007) viser til Major Atanaw Wassies død. De skriver at han hadde kronisk astma og at han var grunnlegger og leder av Ethiopian Democratic Union (EDU).

Daniel Bekele, en profilert opposisjonspolitiker, vendte tilbake til Etiopia igjen etter et besøk i Europa. Landinfo har ikke informasjon som tilsier at han ble utsatt for reaksjoner ved retur (Diplomatkilde 4, samtale i Addis Abeba oktober 2009).

Ingen av kildene Landinfo møtte i 2012 eller 2014, var kjent med alvorlige reaksjoner mot returnerte asylsøkere fra vestlige land.

6.2.1 Retur fra Norge

I en rapport fra 2011 hevdet Trevor Trueman (s. 82) at syv returnerte etiopiere, fra ulike land i diasporaen, var blitt arrestert ved tilbakekomst til Etiopia.¹³ Blant dem skal én person ha returnert frivillig fra Norge. Trueman viste til at tre av personene ble torturert.¹⁴ Trueman oppga ingen kilde(r) for sin påstand om arrestasjonen av de syv returnerte etiopierne, og han presiserte heller ikke hva han her legger i begrepet tortur.

Det er ikke kjent hvordan personen som returnerte fra Norge, ble behandlet i fengselet. Han skal ha blitt frigitt etter to eller tre uker og returnert (deportert) til Norge (Trueman 2011, s. 82-83). Landinfo har forsøkt å innhente informasjon om vedkommende fra politiet (telefonsamtale juni 2012), men det foreligger ikke informasjon om denne saken hos dem.

Den norske ambassaden skriver i en e-post til Landinfo (mai 2012) at de ikke kjenner til eksempler på reaksjoner mot de etiopierne som frivillig har returnert til Etiopia fra Norge i perioden 2005-2012. Den norske ambassaden skrev i 2014 (e-post 25. november 2014) at ca. 165 etiopiere har returnert frivillig (assistert retur) siden returavtalen mellom Etiopia og Norge ble signert i januar 2012. Den returnerte er instruert om at han/hun kan ta kontakt med ambassaden hvis hindringer oppstår eller ikke alt går som planlagt. Familien til den returnerte er også kontaktet om returen, og har fått beskjed om mulighetene til å kontakte ambassaden om nødvendig. Så langt er det ikke kjent at noen av de returnerte har tatt kontakt for å fremsette påstander om dårlig behandling av myndighetene i Etiopia.

7. KILDENES VURDERING AV RISIKO FOR REAKSJONER VED RETUR

Det er svært vanskelig å kunne gi sikker informasjon om hva myndighetskritiske eksiletiopiere som eventuelt blir tvangsendt hjem, vil kunne risikere ved retur til Etiopia. Det foreligger som tidligere påpekt, begrenset med opplysninger om hva som faktisk har skjedd med de som returnerer. Landinfo har også merket seg at kildene er vage og forsiktige i sine uttalelser om hva som eventuelt kan skje ved retur og at kildene vi har møtt, ikke har vært samstemte om hva som kan skje.

¹³ Kilden opplyser at de returnerte trolig var oromoer. Det sies ingen ting om hvorvidt de returnerte skal ha bedrevet noen form for politisk opposisjonsvirksomhet.

¹⁴ Ifølge Trueman forekommer bruk av tortur blant annet i fengslene Maikelawi og Kaliti. Amnesty International (2011, s. 6, 24) viser også til at tortur forekommer i Maikelawi, og flere av kildene Landinfo traff i Etiopia i 2012 hevdet at innsatte i Maikelawi og Kaliti utsettes for voldelige overgrep (Diplomatkilder 1 og 2). Én av kildene (2) hevdet at det brukes psykisk terror – for eksempel mørke celler og at innsatte senkes ned i ”mørke hull” i bakken.

Landinfo mener at det primært er personer som oppfattes som en trussel; som kan mobilisere, og som er villige til å bruke militærmakt for å skape endring, som vil være i etiopiske myndigheters søkelys.

De refererte synspunktene Landinfo har innhentet i Etiopia om reaksjoner fra etiopiske myndigheter ved retur, er basert på hva kildene antar kan utgjøre en risiko for reaksjoner. Kildenes oppfatninger er basert på vurdering, kunnskap og erfaring de har med etiopiske myndigheters reaksjoner mot opposisjonelle i Etiopia. Det er samtidig Landinfos oppfatning at opposisjonell aktivitet i eksil ikke fullt ut kan sammenlignes med opposisjonell aktivitet i Etiopia, og at myndighetene primært vil legge vekt på det man gir uttrykk for og de handlinger man utfører i Etiopia.

7.1 POLITISK AKTIVITET

I samtalene Landinfo hadde med kilder i Etiopia i 2012, fremkom det at eventuelle reaksjoner ved retur trolig vil avhenge av hva slags politisk aktivitet den returnerte har bedrevet i utlandet. Kildene skilte også mellom politisk aktivitet gjennomført av det etiopiske myndigheter definerer som lovlige og ulovlige partier (Diplomatkilder 1, 2, 4 og 5, samtaler i Addis Abeba mars 2012). Eksiletiopiere som er tilknyttet ulovlige partier, som ikke utelukker militære virkemidler og som representerer en politisk og sikkerhetsmessig trussel for dagens politiske ledelse, vil etter det Landinfo fikk opplyst kunne være utsatt for reaksjoner ved retur. Diplomatkilder (1 og 5, samtaler i Addis Abeba mars 2012) hevdet at tilknytning til slike ulovlige partier vil kunne sette en person i fare. Aktivitet for militante grupper som OLF, ONLF og G7, og eventuelle økonomiske bidrag til disse, antas å være kjent for etiopiske myndigheter. En vestlig diplomatkilde (4) har tidligere hevdet overfor Landinfo (e-post april 2009) at slik aktivitet vil føre til tett overvåkning av personer ved retur.

To diplomatkilder (1 og 5, samtaler i Addis Abeba mars 2012) understreket at myndighetene har en lav terskel for å definere en handling som terror. Det vil si at myndighetens bruk av terrorbegrepet kan føre til reaksjoner mot aktivitet som i vår del av verden vil defineres som lovlig demokratisk virksomhet. Medlemskap alene, eller tilknytning til en ulovlig opposisjonell gruppe, kan føre til arrestasjon og fengsling, ifølge én av kildene (5). Den andre kilden (1) uttalte at personer tilknyttet G7 i diasporaen kan bli oppfattet som terrorister, og at de ved retur trolig kan risikere samme reaksjoner som G7-tilknyttede i Etiopia, det vil si arrestasjon og fengsling.

Diplomatkilde (1) som Landinfo møtte i 2012, mente at eventuelle reaksjoner fra etiopiske myndigheter ved retur trolig vil være rettet mot personer tilknyttet ulovlige partier.

Artikler som uttrykker støtte til ulovlige partier, blogger med kritikk av EPRDF eller artikler som fremmer etniske motsetninger, kan ifølge diplomatkilder (1 og 2, samtaler i Addis Abeba mars 2012) tolkes av myndighetene som støtte til terror. Diplomatkilde 2 (samtale i Addis Abeba mars 2012) hevdet at kritikk rettet mot etiopiske myndigheter via internett og tilknytning til ulovlig politisk virksomhet vil kunne føre til alvorlige overgrep ved retur.

7.2 BLOGGING OG JOURNALISTISK VIRKSOMHET

I 2014 traff Landinfo kilder som kjenner medie- og blogg miljøet i Etiopia godt. Dette var personer og organisasjoner som også følger med på hva som skrives og blogges

av etiopiere i diasporaen. En av kildene hevdet at hva du skriver eller blogger i diasporaen, spiller liten rolle. Det er hva du skriver på bloggen din når du kommer tilbake til Etiopia, som er avgjørende (Kilde A, samtale november/desember 2014). Samme kilde hevdet også at han hadde publisert pressemeldinger og repostet rapporter fra blant annet Amnesty International og andre eksterne organisasjoner som var kritiske til etiopisk politikk. Du kan skrive *om* G7 eller OLF, men du kan ikke i det du skriver vise at du *støtter* dem, eller oppfordre til støtte og mobilisering. Da kan myndighetene føle seg truet, og vil reagere, hevdet kilden uten å utdypet hva han la i «reagere».

En annen kilde (B, samtale november/desember 2014) hevdet at situasjonen for journalister nå var verre enn tidligere. Han mente at det ikke alltid var *hva* du skrev som var problemet, men *hvor* myndighetene plasserte eller kategoriserte deg og din avis eller magasin i det journalistiske miljøet. Var du i feil kategori, det vil si plassert av myndighetene innenfor en journalistisk «klasse», profil eller miljø som det etiopiske regimet var negative til eller oppfattet som fiendtlige, kunne det være forbundet med fare å være kritisk til for eksempel myndighetenes politikk. Dersom en ble oppfattet å tilhøre en kategori som myndighetene var positiv til eller oppfattet som velvillig, kunne en være langt mer frittalende og kritisk uten at myndighetene reagerte.

Samme kilde hevdet også at du som blogger var i myndighetenes søkelys hvis du ble oppfattet som en trussel; en som ønsket politisk endring, og gjennom bloggen ønsket å mobilisere for endring. Er du for eksempel aktiv støttespiller for OLF, enten du er i diasporaen eller i Etiopia, og oppfordrer til støtte, mente vedkommende at det kunne være farlig, det vil si at myndighetene kan oppfatte det som en trussel. En privat eller enslig blogger var myndighetene lite redde for, og vedkommende kunne trolig være kritisk mot myndighetene uten at det skapte reaksjoner.

Human Rights Commission (samtale 25. november 2014), en kommisjon etablert av myndighetene, sa helt tydelig at etiopiske myndigheter ikke vil tolerere at det oppfordres til OLF-støtte. Journalister må vite hvor «den røde linje» går, hevdet kommisjonen. Kommisjonen og andre kilder snakket om «den røde linje», uten at de nærmere definerte hva som mentes eller hvor denne grensen går. Kommisjonen viste til Rwanda og folkemordet, og til hvordan media ble brukt for å spre et dehumaniserende budskap om befolkningsgrupper.

De ni bloggerne og journalistene som ble arrestert i april 2014, kalt Zone 9, ble trolig arrestert på grunn av nær kontakt med grupper i diasporaen, som det hevdes var G7 (Kilde C, samtale i Etiopia 26. november 2014). Kilden mente altså at det primært var kontaktene de hadde i diasporaen, ikke hva de hadde skrevet, som var grunnlaget for arrestasjonene. BBC (2014) hevder at Zone 9 er tiltalt for terrorisme, og at de har samarbeidet med G7.

Grensen, «den røde linje», er en annen på sosiale medier enn i vanlig skriftlig journalistikk. En kan skrive langt mer på blogg og Facebook, hevdet kilde C. Det kan virke som myndighetene så langt ikke har sett hvilken rolle Facebook kan ha i å spre informasjon som ellers vanskelig kan spres, hevdet HRW (2014b, s. 68).

Tidligere kunne en blogge om «alt» (Kilde D, samtale november/desember 2014). Etter arrestasjonen av Zone 9, mente samme kilde at situasjonen har endret seg. Kilden sa at det er mulig at myndighetene nå før valget i mai 2015, vil statuere et eksempel.

Som tidligere nevnt, omtaler også Human Rights Watch risikoen for overgrep ved retur av politisk aktive eksiletiopiere. I 2009 skrev organisasjonen (HRW 2009, s. 44) at oromoer og somaliere som mistenkes å være medlemmer av OLF eller ONLF, med stor sannsynlighet vil kunne bli vilkårlig fengslet og torturert ved retur til Etiopia. I den omtalte rapporten refereres det til returer fra Somaliland.

7.3 DEMONSTRASJONER – DELTAKERE OG LEDERE

Å ha vært én av flere anonyme deltakere i en demonstrasjon på noen hundre personer, vil trolig ikke føre til reaksjoner. Men, hevder diplomatkilde 1 (samtale i Addis Abeba mars 2012) knyttes man som individ ved navn til demonstrasjonen, kan det være problematisk.

Enkelte kilder har tidligere hevdet at det primært er opposisjonsledere og prominente opposisjonelle som vil være utsatt for reaksjoner ved retur (Etiopisk opposisjonell, samtale i Oslo april 2009). Dette ble også trukket frem under møtene i 2012. Velorienterte kilder med stort nettverk mente bestemt at det er prominente medlemmer og ledere som er mest utsatt, men at myndighetene trolig også kan iverksette reaksjoner mot andre.

Kilder vi møtte i 2014, stilte retoriske spørsmål ved hvem som kan karakteriseres som ledere i diasporaen. Personer som arrangerer demonstrasjoner, som er synlige, som uttaler seg, er ikke automatisk ledere, ble det sagt (kilde A, samtale november/desember 2014). Å delta i pengeinnsamling eller gå med G7-t-skjorte i diasporaen, innebærer ikke nødvendigvis at du kommer i søkelyset til de etiopiske myndighetene. Med organisering og ledelse menes noe mer enn å organisere en demonstrasjon. Ifølge kilde E (samtale november/desember 2014) vet etiopiske myndigheter godt at politisk aktivitet i diasporaen er «billetten til asyl».

8. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2007, 30. oktober). *Document - Ethiopia: Forcible return/fear of torture or ill-treatment/incommunicado detention/prisoner of conscience*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/documents/AFR25/024/207/en/> [lastet ned 7. april 2015]
- Amnesty International (2011, 16. desember). *Dismantling Dissent: Intensified Crackdown on Free Speech in Ethiopia*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/documents/AFR25/011/2011/en/> [lastet ned 7. april 2015]
- BBC (2014, 18 juli). Ethiopia Zone 9 bloggers charged with terrorism. *BBC*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.com/news/world-africa-28366841> [lastet ned 9. februar 2015]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2009, 13. juli). “*Hostages to Peace*”. *Threats to Human Rights and Democracy in Somaliland*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/somaliland0709web.pdf> [lastet ned 7. april 2015]
- HRW (2012, 4. januar). *Somaliland: Enforced return of refugees*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2012/01/04/somaliland-end-forced-return-refugees> [lastet ned 9. april 2015]
- HRW (2014a, 21. januar). *World Report 2014 – Ethiopia*. New York: HRW. Tilgjengelig via UNHCR Refworld <http://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/ethiopia> [lastet ned 9. januar 2015]
- HRW (2014b, 25. mars). “*They know Everything We Do*” *Telecom and Internet Surveillance in Ethiopia*. New York: HRW. Tilgjengelig fra http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/ethiopia0314_ForUpload_1.pdf [lastet ned 10. februar 2015]
- ICG, dvs. International Crisis Group (2009, 4. september). *Ethnic federalism and its discontents*. Nairobi/Brussel: ICG. Tilgjengelig fra [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/ethiopia-eritrea/Ethiopia%20Ethnic%20Federalism%20and%20Its%20Discontents.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/africa/horn-of-africa/ethiopia-eritrea/Ethiopia%20Ethnic%20Federalism%20and%20Its%20Discontents.pdf) [lastet ned 7. februar 2015]
- Landinfo (2012, 20. august). *Etiopia: Partiet Ginbot 7*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2132/1/2132_1.pdf [lastet ned 7. april 2015]
- Landinfo (2010, 5. mars). *Oromo i Etiopia: politiske grupper og menneskerettigheter 2005-2010*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1171/1/1171_1.pdf [lastet ned 17. april 2015]
- Landinfo (2012, 18. desember). *Etiopia: Oromo Liberation Front (OLF)*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2231/1/2231_1.pdf [lastet ned 17. april 2015]
- Maasho, A. (2012, 13. juli). Ethiopia jails prominent blogger, opposition figures. *Reuters*. Tilgjengelig fra <http://www.reuters.com/article/2012/07/13/us-ethiopia-media-trial-idUSBRE86C0CN20120713> [lastet ned 7. april 2015]
- SOCEPP, dvs. Solidarity Committee for Ethiopian Political Prisoners (2012, 27. mars). *Condition of Ethiopian refugees worsens in the Sudan*. Winnipeg: SOCEPP. Tilgjengelig fra <http://www.socepp.de/CONDITION%20OF%20ETHIOPIAN%20REFUGEEES%20WORSENS%20IN%20THE%20SUDAN.pdf> [lastet ned 7. april 2015]
- Terrazas, A. M. (2007, 1. juni). *Beyond regular circularity. The Emergence of an Ethiopian Diaspora*. Washington, DC: Migration Information Source. Tilgjengelig fra <http://www.migrationpolicy.org/article/beyond-regional-circularity-emergence-ethiopian-diaspora/> [lastet ned 7. april 2015]

- Trueman, T. (2011, september). *Abuse in Ethiopia and asylum in the UK: Oromo experience*. Malvern: Oromia Support Group.

Rapporten er ikke lenger tilgjengelig på internett.

- UNHCR (2010). *Statistical Yearbook: Trends in Displacement, protection and solutions: Ten years statistics*. Geneve: UNHCR. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/4ef9c7269.html> [lastet ned 7. april 2015]

Muntlige kilder

- Den norske ambassaden i Etiopia. E-post 30. mai 2012, e-post 25. november 2014.
- Diplomatkilde 1. Samtale i Addis Abeba 26. mars 2012.
- Diplomatkilde 2. Samtale i Addis Abeba 28. mars 2012.
- Diplomatkilde 3. Samtale i Addis Abeba 28. mars 2012.
- Diplomatkilde 4. Samtale i Addis Abeba november/desember 2014, 20. og 30. mars 2012, oktober 2009, e-post april 2009.
- Diplomatkilde 5. Samtale i Addis Abeba 21. mars 2012.
- Diplomatkilde 6. Samtale i Addis Abeba november/desember 2014.
- Etiopisk leder og oromo. Samtale i Addis Abeba 22. mars 2012.
- Etiopisk organisasjon ved leder. Samtale i Addis Abeba oktober 2009.
- Etiopisk opposisjonell. Samtale i Oslo april 2009.
- Human Rights Commission. Samtale i Addis Abeba 25. november 2014.
- Kilde A. Samtale i Addis Abeba november/desember 2014.
- Kilde B Samtale i Addis Abeba november/desember 2014.
- Kilde C. Samtale i Addis Abeba november/desember 2014.
- Kilde D. Samtale i Addis Abeba november/desember 2014.
- Kilde E. Samtale i Addis Abeba november/desember 2014.
- Leder av internasjonal NGO. Samtale i Addis Abeba 21. mars 2012.
- Norsk politi. Telefonsamtale 26. juni 2012.
- Statistisk Sentralbyrå. Telefonsamtale 6. februar 2015.
- Statistisk Sentralbyrå, e-post februar 2015.
- The Blue Party. Samtale i Addis Abeba 24. september 2013, november/desember 2014.